

RAAP-NOTITIE 386

Plangebied Ferwerd-Bethanie

Gemeente Ferwerderadiel

Een inventariserend archeologisch onderzoek

Colofon

Opdrachtgever: Woningstichting Noord-West Friesland

Project: archeologisch onderzoek plangebied Ferwerd-Bethanie (gemeente Ferwerderadiel)

Titel: Plangebied Ferwerd-Bethanie, gemeente Ferwerderadiel; een inventariserend
archeologisch onderzoek

Status: eindversie

Datum: juli 2003

Auteur: drs. T.A. van den Bergh

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2003\FEBE\NO386-FEBE.qxd

Projectcode: FEBE

Projectleider: drs. T.A. van den Bergh

Projectmedewerker: J. Hoeksma

ARCHIS-waarnemingsnummer: niet van toepassing

Autorisatie:

drs. T.J. ten Anscher

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2003

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Woningstichting Noord-West Friesland heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 12-06-2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met nieuwbouw in de gemeente Ferwerderadiel. Doel van dit onderzoek was vast te stellen of in het plangebied sprake kan zijn van archeologische resten.

Tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek is door middel van booronderzoek in het plangebied een terplaag aangetroffen. In 5 van de 6 boringen is een goed geconserveerde terplaag met archeologische indicatoren waargenomen. In één boring is de vulling van een oude sloot aangetroffen. Die sloot is op kaarten uit de 19e eeuw afgebeeld als erfscheiding binnen de terp.

Aanbevolen wordt de bodem in het plangebied zodanig op te hogen dat er een buffer ontstaat van 85 cm (inclusief de huidige bouwvoor) tussen de basis van de draagvloer van de begane grond en de terplaag. Door deze ophoging kunnen het riool, overige leidingen en het muurwerk dat direct op de heipalen rust, ingegraven worden zonder de terplaag aan te tasten. De verstoring van de terplaag blijft dan beperkt tot de heipalen.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van Woningstichting Noord-West Friesland heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 12-06-2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met nieuwbouwplannen in de gemeente Ferwerderadiel. Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was om vast te stellen of van archeologische resten in het plangebied sprake kan zijn.

1.2 Plangebied en archeologische verwachting

Het plangebied (oppervlakte ca. 0,2 ha) ligt direct ten noorden van de Bethanie, ten westen van de Boppeslach en ten zuiden van de Foswerterstrjitte (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 6A van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 183.800/594.600. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied in gebruik als grasland afgewisseld met laag struikgewas.

1.3 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het inventariserend archeologisch onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het *Handboek ROB-specificaties* (Brinkkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instantie die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA; Voorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achterin deze notitie beschreven (zie de verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methodes

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het nationale ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Het plangebied bestaat geomorfologisch gezien uit een kwelderwal (Stiboka, 1965).

Bodem

De bodem in het plangebied betreft een kalkrijke poldervaaggrond, die bestaat uit lichte zavel (Stiboka, 1981: code Mn15C, grondwatertrap VI).

Archeologie

In ARCHIS staan 11 archeologische vindplaatsen geregistreerd uit de nabije omgeving van het plangebied, waarvan acht met een status. Het betreft zes meldingsgebieden waar vondsten zijn gedaan uit de Romeinse tijd tot en met de Nieuwe tijd (CMA-codes 06A-015, -016, -017, -085, -087 en -135) en twee attentiegebieden (CMA-codes 06A-106 en -118) waar vondsten zijn gedaan uit respectievelijk de Late IJzertijd tot en met Late Middeleeuwen en de Late Middeleeuwen tot en met Nieuwe tijd. Daarnaast zijn uit de nabijheid drie waarnemingen geregistreerd uit de IJzertijd tot en met Nieuwe tijd (ARCHIS-waarnemingsnummers 11362, 42733 en 238475).

Het plangebied ligt direct ten zuiden van het terrein met CMA-code 06A-085 en circa 75 m ten noordwesten van het terrein met CMA-code 06A-106. Volgens de atlas van Eekhoff (1852) ligt het plangebied op een terp. In de onmiddellijke omgeving van het plangebied liggen meer, deels afgegraven terpen.

Archeologische verwachting

Op grond van het bureauonderzoek gold bij aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een lage tot middelmatige archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Steentijd tot en met Vroege Bronstijd en een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Late IJzertijd tot en met Middeleeuwen.

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Tijdens het veldonderzoek zijn, min of meer regelmatig verspreid over het plangebied, 6 boringen gezet (zie figuur 1). Er is geboord tot maximaal 2,7 m -Mv met een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boorbeschrijvingen zijn onder andere conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989). De boringen zijn met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Er zijn geen monsters genomen.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

In alle boringen is een pakket met afwisselend klei- en zandlagen aanwezig, geïnterpreteerd als de natuurlijke ondergrond (kwelderafzettingen). Hierop ligt in alle boringen, met uitzondering van boring 3, een 35 tot 145 cm dik pakket dat bestaat uit een afwisseling van schone en vuile, stugge klei- en zandlagen. De dikte en de volgorde van deze zand- en kleilagen verschilt per boring. In dit pakket komen hier en daar fosfaatvlekken voor; in het gehele pakket is fijn puin en houtskool aanwezig. Dit niveau is opgevat als een terplaag. Daarboven ligt de verrommelde bouwvoor met een dikte van 15 á 45 cm.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn in 5 van de 6 boringen in de terplaag archeologische indicatoren aangetroffen (zie figuur 1).

boring	indicatoren	diepte in cm -Mv
1	terplaag met houtskool, fosfaatvlekken en puin	33-85
2	terplaag met houtskool en puin	30-100
4	terplaag met houtskool, fosfaatvlekken en puin	35-180
5	terplaag met houtskool en puin	45-100
6	terplaag met puin	15-50

In boring 3, waarin geen terplaag is waargenomen, is tussen 2,15 tot 2,55 m -Mv een donkergrijs-zwarte, slappe klei waargenomen. Daarboven wisselen donkere en lichte kleilagen elkaar af. De top wordt gevormd door een zandpakketje. In alle lagen komen puin en fijne houtskoolpartikeltjes voor. Deze laagopeenvolging is

typisch voor een opgevulde sloot. Juist op de plaats van boring 3 is op de kadastrale minuut van 1830 (Van der Vaart & Talsma, 2001) een oude perceelscheiding afgebeeld (zie figuur 1). Ook Eekhoff (1852) beeldt deze zuidwest-noordoost georiënteerde perceelsgrens af.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Het plangebied ligt op een terp die nog goed bewaard gebleven is. Op basis van de resultaten van het booronderzoek is het plangebied archeologisch waardevol.

4.2 Aanbevelingen

De nieuwbouwplannen gaan uit van 8 woningen, elk gefundeerd op 10 betonnen heipalen van 7 m lengte, 32x32 cm in doorsnede. De huizen worden niet onderkelderde.

Aanbevolen wordt de bodem in het plangebied zodanig op te hogen dat er een buffer ontstaat van 85 cm (inclusief de huidige bouwvoor) tussen de basis van de draagvloer van de begane grond en de terplaag. Door deze ophoging kunnen het riool, overige leidingen en het muurwerk dat direct op de heipalen rust, ingegraven worden zonder de terplaag aan te tasten. De verstoring van de terplaag blijft dan beperkt tot de heipalen.

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met de provinciaal archeoloog van de provincie Fryslân (dr. G.J. de Langen).

Literatuur

Brinkkemper, O., e.a. (redactie), 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.

Eekhoff, W., 1852. *Nieuwe atlas van de Provincie Friesland*. Leeuwarden.

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

Stiboka, 1965. *Fysisch-geografische kaart van Friesland, schaal 1:50.000*. Stichting voor bodemkartering, Wageningen.

Stiboka, 1981. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartbladen 6 West Leeuwarden*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Vaart, J.H.P. van der, & S. Talsma (red.), 2001. *Kadastrale en prekadastrale atlas fan Fryslân 1640-1832, diel 14 Ferwerderadiel*. Fryske Akademy, Leeuwarden.

Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Eindrapport van de Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
-Mv	beneden maaiveld
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
Stiboka	Stichting voor Bodemkartering

Verklarende woordenlijst

kwelderwal min of meer parallel aan een waddenkust gelegen rug welke is opgebouwd uit zavelig, van de kust geërodeerd materiaal, ontstaan tijdens één der Duinkerke-afzettingen

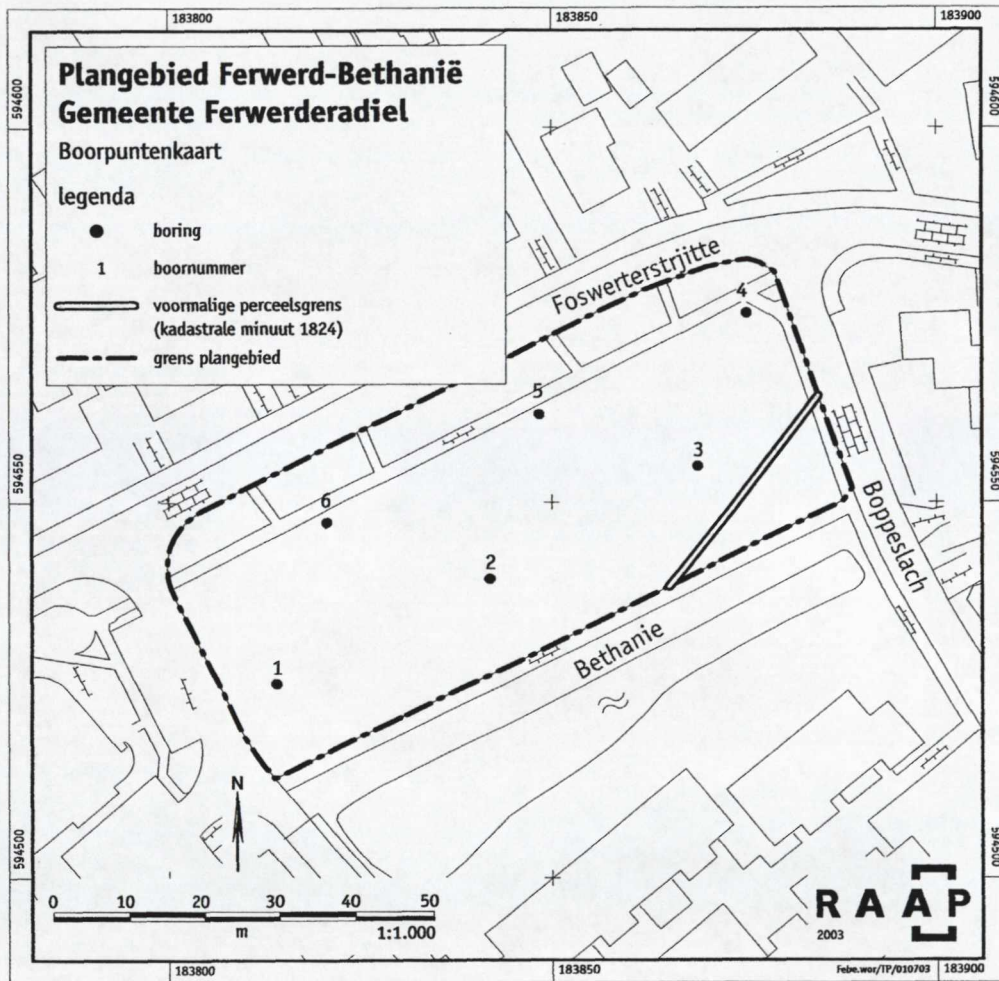
Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Figuur 1. Boor-
puntenkaart.